

PEDAGOGIK METODLARDAN FOYDALANISH-TARIX DARSI SAMARADORLIGINING KAFOLATI

Abdullayeva Muqaddam Muxtarovna
Qoraqalpog'iston Respublikasi To'rtkol tumani
8-umumiy o'rta ta'lim maktabining tarix fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada pedagogik metodlardan foydalanish-tarix darsi samaradorligi bo'yicha uslubiy tavsiyalar haqida so'z boradi. Bu maqola tarix darslarini samarali tashkil etishda yordam beradi.

Kalit so'zlar: tarix, barkamol avlod, innovatsion usullar, pedagogik, ijodiy fikr...

Bugungi kun ulkan o'zgarishlar, yangilanishlar davri bo'lishi bilan pedagoglar oldiga ulkan mas'uliyatli vazifalarni ham qo'yimoqda. O'zligini anglashga intilayotgan har qanday millat, dastlab, buyuk ajdodlari, ulug' siymolari va ularning tarixda tutgan o'rni va xizmatlarini qadrlashi, shuningdek, ular qoldirgan merosdan bahramand bo'lishi lozim. Tarixni o'qitishda ilmiy pedagogik usuldan foydalanish tushunish va ishtirok etish qobiliyatini rivojlantiradi. Har o'quv yili boshida men o'quvchilarimdan: "Nega biz tarixni o'rganamiz?" degan savol bilan yuzlanaman. Javob odatda "Biz o'tmishdagi xatolarni takrorlamasligimiz uchun" degan javob olaman. Tarixiy voqealarning axloqiy, siyosiy va ijtimoiy murakkabliklarini tushunish - bu jamiyatni hozirgi vaqtda yaxshiroq qaror qabul qilishimizga yordam beradi. Lekin qanday qilib biz o'z sinfimizda real hayotda bunday ta'limni targ'ib qila olamiz? Tarixiy so'rovlaridan foydalanish, xuddi ilmiy uslub singari, tushunish va jalb qilishni yaxshilaydi. Tarix fanini o'qitishda bir nechta pedagogik metodlardan foydalanish dars samaradorligini oshiradi.

Ushbu metodlar quyidagilardan tashkil topgan:

Bashorat qilish usuli. Biz tez-tez gipoteza so'zi faqat fan darsida ishlatiladi deb o'ylaymiz, lekin tarixchilar ham bashorat qilishadi. Tarix darsini tezis bilan boshlashning o'rniga, tarixiy gipoteza bilan tadqiqot faoliyatini boshlang.

Savol- Javobni sinf uchun tuzgandan so'ng, har bir o'quvchi individual gipotezani yozadi. Biz yaqinda Fuqarolar urushi bo'limini tugatganimiz sababli, ko'plab o'quvchilar: "Qayta qurishni ma'qullaydigan shimoliy shtatlar ko'proq yodgorliklar yaratdilar, chunki ular urushda g'alaba qozonganlarini eslashni xohlashdi", deb taxmin qilishdi. Ba'zi o'quvchilar o'z bashoratlarini Sharlottesvildagi tartibsizliklar haqidagi bizning hozirgi voqeamiz bilan bog'lab, shunday taxmin qilishdi: "Qayta tiklanishni ma'qullamagan janubiy shtatlar o'z yodgorliklarini yaratdilar, chunki ular halok bo'lgan askarlarini ulug'lashni xohlashdi.

Shimoliy shtatlar ko'p yodgorliklar qurishni xohlamaydilar, chunki Shimoliy urushda g'alabani nishonlashdan ko'ra, mamlakatni birlashtirishga e'tibor qaratmoqchi edi ". Bashorat qilish o'quvchilarni tarixiy empatiyani o'rganishga undaydi. Turli odamlar tarixiy voqeani qanday qabul qilishdi? Nima uchun? O'quvchilar dalilni isbotlovchi ma'lumotni topishga urinishning o'rniga, faraz yaratib, dalillar ularga nima deydi, deb hayron bo'lishadi: Ma'lumotlar mening bashoratinga to'g'ri keladimi yoki menga oldindan aytmagan narsani ko'rsatadimi?

"Glossariy" metodi: 7-sinf O'zbekiston tarixi fani bo'yicha Tarixiy shaxslar misolida	
<ul style="list-style-type: none"> • Marvon II • Divashtich • Qutayba • G'urak	<ul style="list-style-type: none"> • Arab xalifasi • Panjikent hokimi • Xuroson noibi • So'g'dda bo'lgan qo'zg'olon rahbarlaridan biri

"Glossariy" metodi: Atamalar misolida	
<ul style="list-style-type: none"> • Jiz'ya • Islohot • Zakot • Farmon	<ul style="list-style-type: none"> • Islom dinini qabul qilmaganlardan olinadigan soliq • Mavjud tartibni o'zgartirish • Mol-mulkning 1/40 qismi hajmida olingan soliq • qonun kuchiga ega bo'lgan farmon

"Rekord" usuli. Bu usulni qo'llash orqali dars jarayonida o'tilayotgan, mavzu bo'yicha rekord darajadagi noyob ma'lumotlarni juda ko'p miqdorda berish nazarda tutiladi. Bunda o'quvchilar o'zlari mavzu bo'yicha mustaqil izlanadi, darslikda yo'q ma'lumotlarni topadi va dars jarayonida tengdoshlariga taqdim etadi. Buning uchun o'quvchilarga mavzu oldindan beriladi.

"ANTIVIRUS" metodi. O'quvchilar guruhlarga bo'linadi. Ularga mavzuga oid matn beriladi. Bu matn "viruslangan" bo'lib, ya'ni matnda ayrim xatoliklar mavjud bo'ladi. O'quvchilar matn bilan tanishib "virusli" so'zlarni aniqlab unga qarshi "antivirusli" so'zni, ya'ni to'g'ri javobni topishlari kerak bo'ladi. Matndagi "virus" va unga qarshi "antivirusni" to'g'ri va birinchi topgan guruh g'olib sanaladi. Bu metodni yakka tartibda har bir o'quvchining bilimini sinashda ham qo'llash mumkin.

“Assesment” metodi bo‘yicha topshiriq javoblari!

Test

1. Janubiy Amerika davlatlari to‘g‘ri berilgan qatomi aniqlang?

- A) Ekvador, Peru, Boliviya
- B) Braziliya, Italiya, Peru
- C) Urugvay, Braziliya, Portugaliya

2. Chili prezidenti Salvador Alyendo qachon prezidentlikka saylangan?

- A) 1965-yilda; B) 1970-yilda; C) 1974-yilda.

Blits topshirig‘i

Voqealar ketma-ketligini aniqlang.

1. 1-yanvar kuni F.Kastro boshchiligida qo‘zg‘alochilar inqilobi g‘alaba qozondi.
3. Meksika sanoat mahsulotlarining umumiy hajmi bo‘yicha Lotin Amerikasida birinchi o‘ringa chiqdi.
2. Xalq fronti nomzodi Salvador Alyende Chili prezidenti qilib saylandi.

Tushuncha tahlili!

Agrar-industrial mamlakat- asosiy boyligini qishloq xo‘jalik mahsulotlari tashkil qiladigan, sanoati qishloq xo‘jalik mahsulotlari va tabiiy boyliklarni qayta ishlashga yo‘naltirilgan mamlakatlar.

Amaliy ko‘nikma!

Janubiy Amerika davlatlari- Ekvador, Peru, Boliviya, Argentina, Braziliya, Urugvay

Xulosa o‘rnida aytishimiz mumkinki, maktabga ilk qadam qo‘ygan bolada qanday hayajon, sevinch va notanish vaziyatlar kuzatilganidek, yangi kelgan yosh o‘qituvchi uchun ham shunday holatlar kuzatiladi. Yosh pedagoglar yetarli tajribani yillar davomida olishlari mumkindir, ammo bugungi kundagi globollashuv jarayoni insonlarda tezlik bilan o‘zgarishlarini taqozo etmoqda. Shunday ekan, o‘qituvchi maktabda ish boshlashining dastlabki kunlaridan boshlab tajribali o‘qituvchilardek darsga tayyorgarlik ko‘rishi, dars jarayonida o‘zini erkin tutishi, o‘quvchilar bilan samarali muloqotga kira olishi va o‘quv jarayonida pedagogik texnologiyalardan unumli foydalana olishi kerak bo‘ladi. Shunday ekan, interfaol metodlardan keng foydalangan o‘qituvchilarda dars unumdorligini oshirish imkoniyati kengroq bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shamsutdinov R., Mo‘minov X. O‘zbekiston tarixi
2. Sattorov.F.S., Olimov E.S., Norov I.K. XXI asr maktabida zamonaviy darsga qo‘yilgan talablar.
3. Qo‘shimcha ma‘lumot uchun elektron manzil: www.ziyonet.uz.